

Pripravila:
Lucija Hočevar, koordinatorka projektov
Zavod Žiga Zois, Ljubljana
e-mail: lucija.hocevar@zois.org

MEGA KVIZ

MOŽ, KI JE PREDRAMIL SLOVENCE IN SLOVENŠČINO

VALENTIN VODNIK (1758- 1819)

Narodni preroditelj, pesnik, slovničar, časnikar,
pisec šolskih knjig, učitelj, prevajalec, zbiratelj ...

200-letnica Ilirskih provinc

Napoleon reče:
Ilirija vstan!
Vstaja, izdihá:
Kdo kliče na dan?
(odlomek iz pesmi Ilirija
oživljena)

1. Valentin Vodnik se je rodil v Ljubljani, v Zgornji Šiški – danes je Vodnikova domačija etnološki in kulturni spomenik. Kot prvi otrok kmečko-obrtniške družine se je na željo staršev kmalu začel učiti branja, pisanja in računanja in z devetimi leti je odšel v samostan v Novo mesto, kjer ga je stric frančiškan pripravljaval za vstop v gimnazijo. V Ljubljani je bil njegov učitelj Marko Pohlin, pri katerem se je učil rabe slovenskega knjižnega jezika in pesništva. Svoje prve pesmi je objavljaval v Pohlinovem zborniku *Pisanice*, med katerimi je znana

		12		4		8		
		5	9					

, razsvetljenska hvalnica preprostemu Slovincu.

2. Po končanem šolanju je Vodnik stopil v frančiškanski red pod imenom Marcelijan. Nadaljeval je s študijem filozofije v Novem mestu in teologije v Ljubljani. Večino svojega časa je posvečal dopolnjevanju izobrazbe z učenjem jezikov.

Po izstopu iz meniškega reda je služboval kot duhovnik po več krajih na Gorenjskem, Dolenjskem in v Ljubljani. Leta 1793 pa je postal župnik v Koprivniku nad Bohinjem, kjer je poblizje spoznal znanega kulturnega

13	15		15		
----	----	--	----	--	--

 Žigo Zois. Ta ga je povabil v svoj razsvetljenski krožek izobražencev ter ga z nasveti in denarjem podpiral pri jezikovnem in literarnem delu.

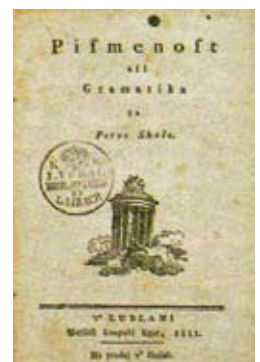
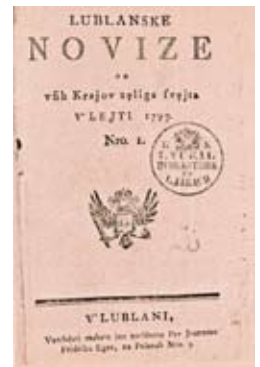
3. Pod Zoisovim vodstvom je Vodnik začel urejati in pisati Veliko pratiko in za tem še Malo pratiko. V obeh je pisal poučne sestavke o vremenu, zemljepis, in praktične nasvete za gospodarska opravila, vmes pa tudi pesmi, uganke, basni in verzne napise za mesece. Prav tako je na Zoisovo pobudo postal urednik in pisec prvega slovenskega časnika *Ljubljanske novice*. Izhajale so enkrat tedensko in vsebovale predvsem uradne novice in poročila, vmes pa je uvrščal tudi krajše sestavke v verzih. Pri tem se je še posebej posvečal jeziku in pravopisu, da bi bil ta čimbolj naraven in čist ter zares slovenski. Po tem delu je Vodnik poznan tudi kot prvi slovenski

		2	9				
--	--	---	---	--	--	--	--

4. Zaradi preobilice dela, ki ga je imel kot član Zoisovega krožka na področju kulturnega, prosvetnega, pesniškega in jezikovno znanstvenega dela, je zaprosil za premestitev v Ljubljano in leta 1798 postal gimnazijski profesor. Poučeval je vse predmete, posebej pri srcu pa so mu bili jeziki s književnostjo. V prizadevanjih za razvoj šolstva in jezikoslovne znanosti je svoje delo posvečal šolskim učbenikom, med katerimi je najpomembnejša

		10	4				
--	--	----	---	--	--	--	--

 z naslovom *Pismenost ali gramatika* za prve šole.

5. Po francoski meščanski revoluciji si je v Evropi utrdil oblast Napoleon in začel z zmagovitimi vojaškimi pohodi. Z zmago nad Avstrijo so pod njegovo oblast prišle tudi slovenske dežele, katere je 14. oktobra 1809 vključil v

17	8			2		
----	---	--	--	---	--	--

16				17		
----	--	--	--	----	--	--

 s sedežem v Ljubljani. Province niso bile del Francoskega cesarstva, vendar so mu bile povsem podrejene. Nova francoska oblast je prinesla številne reforme in spremembe. Z njimi so izenačili pravice državljanov, omejili moč Cerkve in z upravnimi reformami uvedli svoj davčni sistem. Najpomembnejše so bile šolske reforme, ki so uvedle pouk v "jeziku dežele" in so bile pomembne za razvoj slovenskega jezika in kulture. Razpadle so jeseni leta 1813, ko so ozemlje znova zasedli Avstrijci.

6. Vodnika je jezikovna reforma francoskih oblasti navdušila in zato je postal neomajen zagovornik ilirske ideje. Udejstvoval se je na vseh področjih, kjer je lahko koristil s svojim znanjem slovenščine. Napisal je vrsto šolskih knjig, prevajal iz francoščine uradne spise in razglase ter bil edini Slovenec, ki je sodeloval pri francoskem uradnem listu *Télégraphe officiel*. Postal je ravnatelj ljubljanske gimnazije in nadzornik obrtnih in ljudskih šol. Leta 1811 je objavil hvalnico Napoleonu z naslovom

	8			17		
--	---	--	--	----	--	--

10			4	8			9	
----	--	--	---	---	--	--	---	--

, s katero mu je priznal zasluge za prebujanje slovenskega duha in jezika v Ilirskih provincah.

7. Po razpadu Ilirskih provinc se je v slovenske dežele vrnila avstrijska oblast. Vodnik je zaradi svoje odkrite podpore prejšnji francoski oblasti izgubil mesto ravnatelja, kasneje pa so mu bile prepovedane tudi vse šolske službe in je bil predčasno upokojen. V teh letih, ko je bil odstranjen iz javnosti, se je ponovno posvetil pesništvu in dokončal je več pesmi.

Najpomembnejša med njimi je pesem

		7		2			13		9		
--	--	---	--	---	--	--	----	--	---	--	--

ki je osebno izpovedna in prva te vrste v slovenskem pesništvu. S to pesmijo je Vodnik napravil obračun svojega življenja in dela na izrazito skromen in šegav način.

8. Valentin Vodnik je višek svoje dejavnosti dosegel v Zoisovem prerodnem krogu. Kot narodni preroditelj je svoje pesniško, časnikarsko in zbirateljsko delo ter pisanje učbenikovo podredil tej osrednji življenjski nalogi. Kot kulturni ustvarjalec je bil tudi prvi, ki je zaradi svojega narodnoprerebunega prizadevanja postal žrtev ukrepov oblasti. Njegovo delo in pesniški vpliv se je čutil kasneje pri mlajših generacijah, posebno priznanje pa mu je s pesmijo žalostinko V spomin Valentina Vodnika dal

- c) = 22 Jovan Vesel Koseski
- d) = 12 France Prešeren
- e) = 15 Simon Jenko

Končno geslo:

Ne hčere ne sina
po meni ne bo,

12	10	4	10	8	7		7	15
----	----	---	----	---	---	--	---	----

2	16	10	13	17	9	5	:	13	15
---	----	----	----	----	---	---	---	----	----

16	15	2	13	17		16	10	7	10
----	----	---	----	----	--	----	----	---	----

Viri:

Enciklopedija Slovenije. 14. zv. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000.

J. Kos: Valentin Vodnik. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1990. (Znameniti Slovenci).

Šolski album slovenskih književnikov. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2007.

http://sl.wikipedia.org/wiki/Valentin_Vodnik

